

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

BAKALÁŘSKÉ KOMBINOVANÉ STUDIUM

2009–2015

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Monika Jedličková

**Vliv médií na celkový rozvoj dítěte se zaměřením na rozvoj
řeči**

Praha 2015

Vedoucí bakalářské práce:
Mgr. Hana Fleischmannová

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR COMBINED STUDIES

2009–2015

BACHELOR THESIS

Monika Jedličková

**The media and its influence on the child development with the
focus on the speech development**

Prague 2015

The Bachelor Thesis Work Supervisor:

Mgr. Hana Fleischmannová

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne 11. 2. 2015

Monika Jedličková

Poděkování

Děkuji Mgr. Haně Fleischmannové za správné nasměrování při psaní této bakalářské práce.

Anotace

Bakalářská práce se ve své teoretické části zabývá historií jazykové komunikace, definováním pojmu média a mediální komunikace a dále popisuje vztah dítěte k jednotlivým mediálním prostředkům. V dalších kapitolách se zaměřuje na mediální výchovu v rámci dvou základních společenských skupin – rodiny a školy – a obecně popisuje vývoj řeči. Praktická část na základě dotazníkové metody odpovídá na otázku, zda mají média vliv na rozvoj řeči u dětí.

Klíčová slova

Dějiny, dítě, jazyk, komunikace, masová komunikace, média, prostředky, řeč, slovní zásoba, výchova, výslovnost, vývoj řeči.

Annotation

The Bachelor Thesis is divided into two parts. The theoretical part deals with language communication and its history, then it defines the term media and communication and describes the relationship between the child and various media tools. Other chapters cover media education and literacy within two key social groups – family and school. Finally, it talks about speech development. The practical part is dedicated to a research. Using questionnaires this thesis answers the question concerning the influence of media on children's speech development.

Keywords

Communication, education, history, child, language, mass communication, media, pronunciation, speech, speech development, tools, vocabulary.

ÚVOD	8
TEORETICKÁ ČÁST	10
1 DĚJINY JAZYKOVÉ KOMUNIKACE	10
2 MEDIÁLNÍ KOMUNIKACE	12
2.1 Pojem média a jejich funkce	13
2.2 Prostředky masové komunikace	15
3 DÍTĚ A MÉDIA	17
3.1 Televize.....	18
3.2 Internet a počítačové hry.....	19
3.3 Knihy	20
4 MEDIÁLNÍ VÝCHOVA	22
4.1 Mediální výchova v rodině	23
4.2 Mediální výchova v mateřských a základních školách.....	25
5 ŘEČ	28
5.1 Původ lidské řeči.....	29
5.2 Vývoj řeči jedince	30
PRAKTICKÁ ČÁST	33
6 EMPIRICKÝ VÝZKUM	33
6.1 Stanovení výzkumného cíle a hypotéz.....	34
6.2 Metodologie výzkumu	35
6.3 Vyhodnocení empirického výzkumu	36
6.4 Verifikace hypotéz	40
6.5 Shrnutí empirického výzkumu.....	44
ZÁVĚR	47
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	50
SEZNAM PŘÍLOH	52

ÚVOD

Téma bakalářské práce Vliv médií na celkový rozvoj dítěte se zaměřením na rozvoj řeči bylo zvoleno díky aktuálnosti problému. V současnosti můžeme pozorovat, že se úroveň řečové komunikace u dětí zhoršuje. Faktorů ovlivňujících správný vývoj řeči je několik, nicméně média hrají v naší moderní společnosti roli zcela zásadní. A proto je tato práce zaměřena na to, jaký podíl na celkovém rozvoji řeči dítěte mají právě média.

Rozvoj řeči – tento pojem může v každém z nás evokovat různé definice. Někdo pod tímto pojmem rozumí rozvoj schopnosti dítěte naučit se komunikovat, jiný jej chápe z pohledu fylogenetického, tedy vývoje řeči u člověka jakožto zástupce jednoho z živočišných druhů a jiný si pod tímto pojmem může představit postupné zdokonalování vyjadřování. Bakalářská práce se zabývá pojmem, který definuje rozvoj řeči jakožto rozvoj schopnosti komunikace u dětí v rozmezí věku sedmi a osmi let v souvislosti s tím, v jaké míře mohou současná média tento rozvoj ovlivnit. Řeč, tedy prostředek sdělování a myšlení, je pro člověka zcela zásadní. Odlišuje jej od ostatních živočišných druhů, díky schopnosti mluvit se náš svět od dob primitivismu vyvinul až do současné vyspělé epochy. Slovo umí nejen pohladit, ale i zranit, rozesmát, ale i rozplakat, potěšit, ale i zarmoutit. Vypráví, vyjadřuje názory a pocity a přenáší myšlenky.

Rodiče věnují rozvoji řeči svého dítěte velkou pozornost. Již od jeho narození na novorozeně mluvíme, šišláme, gestikulujeme a s napětím očekáváme jeho první vědomé reakce a postupně i první slova. S příchodem prvního roku začíná dítě slovně napodobovat komunikaci svého nejbližšího okolí, tedy i médií, která jej obklopují. Postupně rozšiřuje svoji slovní zásobu a vyjadřování. V tomto věku je pro zdravý rozvoj řeči dítěte důležité číst nebo vyprávět pohádky, zpívat jednoduché písničky a naučit jej lidovým říkankám.

Moc slova v dnešní době ještě podtrhuje vliv médií. Média patří v našem moderním světě mezi klíčové prostředky komunikace, denně ovlivňují naše životy, naše rozhodování, postoje a názory. Nakolik necháme média, aby nás a především naše děti ovlivňovala, závisí zcela na nás, dospělých.

Bakalářská práce se skládá ze dvou částí, a to z části teoretické a části praktické.

Teoretická část, která je dále rozdělena na pět kapitol, nastiňuje historii jazykové komunikace, definuje pojem média a mediální komunikace a popisuje vztah dítěte k jednotlivým mediálním prostředkům. Dále se zaměřuje na mediální výchovu v rámci dvou základních společenských skupin – rodiny a školy (mateřské a základní). A v závěru objasňuje pojem řeč, vývoj řeči a hledá původ řeči.

Praktická část je strukturována do jedné kapitoly a rozpracována do pěti podkapitol. Pro výzkumné šetření využívá techniku tištěného dotazníku určeného pro rodiče dětí na prvním stupni ZŠ, konkrétně v rozmezí sedmi a osmi let věku dítěte. Dotazníky byly rozdány rodičům žijícím s dětmi v různě velkých aglomeracích, jelikož existuje domněnka, že i velikost města a s tím spojený každodenní chod rodiny a životní úroveň může tento výzkum ovlivnit. Vzhledem k aktuálnosti tématu rodiče tento výzkum uvítali a zároveň přiznali, že média do jejich každodenního rytmu rodiny zasahují více než by si přáli, což je vedlo minimálně k zamyšlení se nad touto problematikou.

Cílem bakalářské práce bylo zjistit, do jaké míry ovlivňují masová média rozvoj řeči dítěte a to jak pozitivně, tak i negativně.

Ke zpracování bakalářské práce bylo využito poznatků odborné literatury, informací z elektronických zdrojů zaměřených na vývoj řeči dítěte a historii jazykové komunikace, ze zdrojů, které se věnují problematice médií, mediální komunikace a výchovy a průzkumné metody formou dotazníku podle P. Gavory.

TEORETICKÁ ČÁST

1 DĚJINY JAZYKOVÉ KOMUNIKACE

Webový portál Zones definuje jazyk jako systém ustálených znaků a pravidel, na základě kterých vzniká konkrétní řeč. Jazyk není jev přírodní, ale společenský, což znamená, že ho nemáme vrozený. Jazyk se musíme naučit, osvojit si jej jako model, který nám umožňuje dorozumívat se. Jazyk si tedy osvojujeme v sociálním prostředí, nicméně tato dispozice je nám vrozená. Jazyk můžeme chápat jako dohodnutý kód, soubor znaků a pravidel, které se používají k vyjádření, přenosu a výměně informací. Slouží jako soustava vyjadřovacích znakových prostředků jistého lidského společenství. (Zones, Jazyk a řeč, online, 2013, cit. 2015-01-10)

Podle Skácela (1977, s. 7) pokládáme jazyk zcela správně za prostředek pro dorozumění s jinými lidmi. Jazykem sdělujeme myšlenky, vyjadřujeme své pocity. Je to tedy nástroj dorozumění a myšlení.

Jazykem neboli schopností mluvit se zabývá vědní obor zvaný rétorika. „*Při vyslovení slova rétorika si většina z nás vybaví antické nebo středověké myslitele, filozofy a řečníky. Přitom rétoriku lze vnímat naprosto aktuálníma očima, jako – obecně řečeno – umění mluvit na veřejnosti.*“ (Žantovská, 2008, s. 7)

Webový portál Vivia uvádí, že historicky první dokumenty o rétorice pocházejí z 5. století př. n. l., kdy byla rétorika považována za tvůrčí umění. (Vivia, Rétorika, online, cit. 2015-01-10)

Vývoj řečnického umění v antickém Řecku zásadně ovlivnili filozofové Sokrates, Platón a Aristoteles. Zatímco Platón považoval rétoriku za vědu, Aristoteles se domníval, že rétorika je druh umění, jehož posláním je hledání cesty k pravdě. Jeho spis Rétorika je považován za první systematický výklad o řečnickém umění. Řada pravidel platí dodnes.

V období starověkého Říma se významně zasadil o rozvoj rétoriky právník a politik Marcus Tullius Cicero. Jeho řečnický styl byl napodobován nejen v antice, ale i ve středověku, renesanci a dokonce i v období francouzského klasicismu.

Středověká rétorika měla svůj základ v kázáních. Antické zásady řečnictví byly využity až se vznikem prvních univerzit a následně vývojem akademické řeči. Výuka rétoriky patřila ve středověku mezi sedm tzv. svobodných umění.

V období renesance je rétorika předmětem výuky a výchovy a je protikladem středověkých řečnických norem a forem projevu. Renesanční rétorika směřuje od autority bible k autoritě rozumu jedince, od myšlení směřujícího k víře k myšlení světskému, od scholastiky k humanismu a od ručně opisovaných knih k nové metodě knihtisku, která zásadně ovlivnila vývoj jazyka, řeči a médií. Žantovská (2008, s. 83) dále uvádí, že vynález knihtisku umožnil rozvoj školství a vzdělanosti i v nižších společenských vrstvách.

Renesance je zároveň spojena s myšlenkami reformace. Vlivem reformního hnutí se dosavadní nadvláda katolické církevní rétoriky rozděluje na několik nesourodých směrů. Nicméně rétorika jako nástroj přesvědčování, propagace a získávání zůstává zachována.

V období reformace dochází zároveň k reformaci školských systémů a tím vzniku nových učebnic v různých jazycích. Za nejvýznamnějšího českého představitele reformních rétorik považujeme Jana Amose Komenského, který o této problematice napsal česky spis Zpráva a naučení o kazatelství (kolem roku 1651).

Novověká rétorika je podle Žantovské (2008, s. 121) na svém počátku charakteristická svým rozporuplným dynamickým vývojem, kdy se střídá období přijímání a odmítání rétoriky. Zájem vědců se postupem času přesouvá ke studiu jazykovědy neboli filologie.

2 MEDIÁLNÍ KOMUNIKACE

„Mediální komunikace je jedna z rovin sociální komunikace vyznačující se tím, že veškeré komunikační aktivity se dějí pomocí a prostřednictvím médií – i proto označujeme mediální komunikaci často jako komunikaci masovou.“ (Prokúpek, Mediální komunikace pro distanční studenty, online, 2012, cit. 2014-11-30). Masová komunikace plní funkci zábavnou, informační, socializační a výchovnou.

Mičienka a Jiráček (2006, s. 21) uvádí, že podstatou této komunikace je šíření sdělení, ať už novinami, časopisy, filmy, rozhlasovým či televizním vysíláním nebo přes internet. To vše je určeno k tomu, aby se neomezeně šířilo a bylo používáno velkým anonymním množstvím jedinců či skupin, které si vysloužily označení „masa“. Proto se pro tato média vžilo označení „masová média“ a komunikaci, kterou tím vytvářejí, proto označujeme jako „masová komunikace“ nebo „mediální komunikace“.

Pokud se ohlédneme do minulosti masových médií, zjistíme, že jejich rozvoj souvisí s vývojem člověka a společnosti. Podle Ballové-Rokeachové a DeFleura můžeme masovou komunikaci rozdělit do šesti základních vývojových etap:

- epocha znamení a signálů (pre-hominidní, proto-humánní formy života) – naučené komunikační chování (ustálená gesta, zvuky, pohyby a postoje); minimální vliv na myšlenkové procesy a společenský život;
- epocha mluvení a jazyka (počátek před 90 tis. – 40 tis. lety) – běžné použití jazyka; malby symbolů – první pokusy o předávání informací;
- epocha psaní (počátek před 5000 lety) – přechod od obrázkového předvádění k fonetickým soustavám; první dochované médium – kámen; pravidla kodifikace znaků a obrazů;
- epocha tisku (1455) – Gutenbergova konstrukce tiskařského lisu s vyměnitelnými literami; rozvoj gramotnosti;
- epocha masové komunikace (poč. 19. st./ poč. 20. st.) – příchod novin určených obyčejným lidem v 19. století nebo objevení a rozšíření filmu na počátku 20. století;
- epocha počítačů (1990) – vznik „informační společnosti“.

Autoři upozorňují, že jimi rozdělené vývojové etapy masové komunikace se ve vývoji času postupně nestřídaly, ale obohacovaly stávající komunikační možnosti. (Ballová-Rokeachová a DeFleur In: Bednařík, Jirák a Köpplová, 2011, s. 24)

„Fakt, že současnou epochu digitalizace vnímáme jako něco nového, co mění dosavadní stav, je jen dokladem daleko širšího procesu, který není vyvolán pouze technickou inovací ve výrobě a přenosu sdělení – svědčí o tom, že masová média mají svou minulost, své vlastní dějiny, které jsou součástí vývoje člověka a společnosti.“ (Mičienka a Jirák, 2006, s. 22)

Technicky dějiny masové komunikace začínají v polovině 15. století Gutenbergovým vynálezem knihtisku. V plné míře se pak média začala rozvíjet nejen s rozšiřováním obchodu, výroby a dovozu i vývozu zboží, ale i se zavedením školní docházky a tedy zvyšováním gramotnosti lidí.

„Rozvoj obchodu překračující hranice, které nemohl jedinec obsáhnout vlastními silami, vedl k potřebě získávat informace o cenách různých typů zboží v různých obchodních centrech. To podpořilo směřování k rozvoji komunikačních prostředků, které by takové informace poskytovaly – tedy k rozvoji novin (které skutečně zprvu poskytovaly především zprávy o cenách zboží v jednotlivých přístavech, o očekávaných dodávkách vzácných komodit, jako bylo koření apod., proto také byly vydavateli prvních periodických tiskovin bankovní domy).“ (Mičienka a Jirák, 2006, s. 23)

2.1 Pojem média a jejich funkce

Slovo „médium“ vychází z latiny a znamená prostředek, prostředník. Termínem média tedy rozumíme souhrn všech hromadně sdělovacích prostředků.

„Nejpřímějším a nejstarším médiem je řeč, která umožňuje vyjadřovat pocity a myšlenky a bezprostředně je sdělovat ostatním. Mluvená řeč je přitom vázána na to, že se mluvčí i posluchač nacházejí současně na stejném místě. Pro vývoj médií je charakteristická skutečnost, že tato bezprostřednost mluvčího a posluchače je zrušena, ať už prostorově nebo časově anebo v obojím smyslu.“ (Buermann, 2009, s. 12)

Současnou moderní společnost už si ani nelze představovat bez médií. Média jsou fenoménem dnešní doby a nedílnou součástí pokroku společnosti, oslovují nás neustále a jsme jimi ovlivňováni, ať už vědomě či nevědomě, a často jim podléháme.

„Média se stávají rozhodující institucí socializace a identifikace se společností, instituce, jež namnoze dokáže zastínit školu i rodinu. Média mají zřejmý vliv na chování jedince a společnosti, na životní styl, na kvalitu života vůbec.“ (Jiráka a Wolák, 2007, s. 6)

Podle Jiráka a Köpplové (2003, s. 55 a 56), se zřetelně mění důraz, který média kladou na jednotlivé události a pro svou schopnost nabídnout tutéž informaci velké mase lidí byla a jsou považována za důležitou podmínku rozvoje masové kultury.

Média významně ovlivňují jednotlivce i společnost. Mají nejen pozitiva, ale i negativa.

Za jejich pozitiva můžeme považovat:

- usnadňují komunikaci,
- jsou informačním zdrojem,
- pomáhají rozvíjet školní a pracovní dovednosti.

Mezi negativa řadíme například:

- manipulace s veřejným míněním,
- manipulace s vědomím člověka (šíření poplašných nebo neověřených zpráv, vytváření destabilizace),
- nedbají na jazykovou čistotu (hovorová čeština, vulgarismy),
- nedostatečná objektivita.

„Zatímco o skutečnosti, že média představují významný faktor spoluutvářející život jednotlivce, skupin i celé společnosti, není vcelku sporu, nikdy nepanovala a dodnes zdaleka nepanuje jednota v tom, čím vlastně média mohou ovlivňovat jednotlivce i společnost a jaké povahy toto působení je.“ (Jiráka a Köpplová, 2003, s. 151)

Mezi funkce, které jsou médiím připisovány, patří například tyto:

- socializační – napodobování chování, vzory společenských norem a hodnot;
- demokratizační – šíření informací všem občanům bez rozdílu;
- informativní – získávání nových informací;
- kognitivní – poznávání světa kolem sebe;

- výchovně-osvětová – výuka a výchova;
- eticko-estetická – plnění základních společenských, etických, estetických a mravních norem;
- komunikace – následné rozšiřování získaných informací;
- zábavní – trávení volného času.

2.2 Prostředky masové komunikace

Masová média jsou prostředkem ke sdělování a rozšiřování informací mezi širokou veřejností. Příchodem digitalizace se svět rozdělil a to na svět starý, analogový a nový, informační či postmoderní, tedy svět digitalizace.

„I když prostředí, v němž masová média fungují, se mění, podstata starých i nových médií je stejná: masová média disponují technickými prostředky a organizačním uspořádáním, jež jim dovolují pravidelně (popřípadě průběžně) nabízet anonymní a otevřené množině příjemců sdělení, která mohou informovat, vzdělat či bavit.“ (Mičienka a Jiráček, 2006, s. 23)

Skácel (1977, s. 41) ve své knize uvádí, že masová komunikace se vyznačuje obsahovou šíří, heterogenitou, anonymitou a je produktem vědeckotechnické revoluce. Ve své bezejmennosti odráží růst složitosti společenských styků a vztahů a vystupuje jako důležitý integrační faktor společnosti. Masová komunikace se výrazně podílí na společenských změnách a na šíření dostupnosti sdělení a informací. Závisí jen na nás, jaký prostředek masové komunikace si pro získání informací zvolíme a jak s tímto sdělením budeme dále zacházet. Historicky nejstarším a zároveň nejpřímějším prostředkem komunikace je řeč, kterou vyjadřujeme naše bezprostřední pocity a myšlenky.

Prostředky masové komunikace rozdělujeme do dvou základních skupin:

- média tisková – jako jsou knihy, noviny, časopisy, vyhlášky, letáky, billboardy. Největší význam však mají noviny, týdeníky a časopisy. V současné době jsou tisková média vydávána také v elektronické podobě.

- média elektronická – jako jsou rozhlas, televize, internet, telefon a multimédia (CD, DVD).

„Povaha používaného média má podstatný vliv na podobu komunikace ... Jinak se vyjadřuje člověk při veřejném vystoupení, jinak v soukromém dopise. Různou podobu bude mít zpracování téhož tématu do televizního pořadu a jinou pro rozhlas.“ (Jirák a Köpplová, 2003, s. 39)

Mičienka a Jirák (2006, s. 24) uvádí, že vývoj masových médií pochopitelně není ukončen. Média se v současnosti stala odvětvím, které se rychle ekonomicky globalizovalo. Dnes jsou rozhodujícími subjekty na trhu ty společnosti, které ovládají vydavatelství novin a časopisů, nakladatelství knih, televizní kanály, filmová studia a distribuční sítě ve více zemích najednou. Politické a ekonomické role médií se vzájemně doplňují a podporují a vybízejí nejen k využití ale i zneužití.

3 DÍTĚ A MÉDIA

Média jsou jedním z nejvýznamnějších faktorů, které přispívají k vývoji dětí. Dnešní děti vyrůstají v globálním světě obklopené médii, jejichž vliv je na ně obrovský. Přináší jim informace a normy chování, které čerpají hlavně pomocí nápodoby. Napodobovací procesy jsou naprosto běžné, děti napodobují sebe vzájemně, rodiče, zvířata, ale také obrazy ze sdělovacích prostředků, které nejsou vždy pozitivní.

Je třeba si uvědomit, že stejně tak jako jsou média volně přístupná nám dospělým, jsou ve stejné míře dostupná i našim dětem. Děti neumí rozlišit fikci a realitu. Schopnosti rozpoznat skutečné a smyšlené se musí naučit a to převážně za pomoci svých rodičů. Bez přítomnosti rodičů totiž mohou získané informace děti mást, a pokud se k nim dostanou fiktivní informace, které ony přijmou, hrozí nebezpečí, že si utvoří falešný obraz světa. Proto je zřejmé, že tyto informace musíme naučit děti hodnotit, ověřovat a pracovat s nimi a učit je tak rozlišovat mezi fikcí a realitou.

Přestože jsou média nedílnou součástí vývoje dítěte, je třeba jejich vliv na dítě v rozumné míře omezovat a selektovat – převážně média typu televize, video, DVD, internet, počítačové hry – abychom zamezili negativnímu dopadu na dítě. Situaci nejlépe vystihuje rčení: „Dobrý sluha, ale zlý pán“. Měli bychom mít přehled o výběru programů a pořadů, o počítačových hrách a vyhledávání na internetu, dodržovat doporučený čas užívání těchto médií dle věku dítěte, sledovat vybraný pořad s dítětem a především učit dítě samo si vybírat pořady.

„V současné době se ocitáme v další fázi změn v přístupu k médiím v rodinách. Média stále představují jedno z center společného rodinného života, avšak díky stále větší dostupnosti a stále rozmanitější nabídce médií dochází k multiplikaci médií v domácnostech a také k privátnímu vlastnictví médií. Média postupně zabydlují celý byt a díky tomu dochází k individualizaci a růstu konzumace médií, a to nejen u dospělých, ale i u dětí.“ (Kuncová, Média guru, Děti a média: vyhrávají televize a internet, online, 2012, cit. 2014-11-30)

Takovýto přístup využívání nových technologií vede bohužel i k opačnému trendu a to k poklesu četby knih, k omezení návštěv městských knihoven a celkovému nezájmu o literaturu.

3.1 Televize

Televize je v dnešní době nejrozšířenějším médiem, které nabízí velké spektrum pořadů pro všechny generace. Přestože považujeme televizní programy za výborný zdroj informací a znalostí, obecně můžeme konstatovat, že tyto pořady nejsou nabízeny k přemýšlení a k úvaze, ale primárně ke konzumaci – myšlenky a názory se prostě předkládají k věření. (Kutálková, 2005, s. 74) Televize je stále nejoblíbenějším a nejsledovanějším médiem, obzvláště u dětí. Přístup dětí k televizi se postupně s věkem mění. Rozdíly jsou způsobené také tím, že děti mají různé vlohy, různou vnímavost a různé rodinné zázemí, ve kterém se s médii seznamují.

Webový portál Šance dětem rozděluje vnímání televize dětmi následujícím způsobem:

- Děti do věku tří let v televizi vidí jen pohyby barev, tvarů a zvuků, později, když již rozpoznají lidské postavy, myslí si, že s nimi mohou komunikovat.
- Tří- až šestiletí vnímají postavy a útržky, pokud se jich nějak osobně dotýkají. Například kolem pátého roku již dokážou postavy z kreslených pořadů označit jako „neoprávdové“. Postavy jsou těmito dětmi často vnímány v opozicích „hodný – zlý“.
- Děti ve věku šest až deset let vnímají obsah a postavy, které mají nějaký vztah k jejich životu, v širších kontextech. Nejdříve v epizodách, později v příbězích. Začínají rozlišovat různost žánrů a poznají ty, které pracují s realitou, a ty, které pracují s fikcí.
- Od deseti let věku děti již lépe chápou formální, dramaturgické a obsahové charakteristiky televizních programů (například vnímají dialogy, pochopí humor, vnímají estetiku obrazu, umí také interpretovat různé použití hudby). Zajímají se o postavy a jejich jednání, myšlení a pocity, v nichž často hledají vzory a modely pro vypořádávání se s vlastním životem a okolím.
- Děti starší jedenácti let začínají televizní pořady vnímat a chápat jako dospělí. V pořadech na obrazovce hledají i všeobecnější informace o světě a orientaci v něm.

(Sloboda, Šance dětem, Děti médiím rozumějí – ale jinak!, online, 2011, cit. 2014-11-30)

Podle internetového portálu Celé Česko čte dětem považují rodiče dětské vzdělávací programy za dobrý prostředek k osvojení si nových znalostí, učí je a stimuluje jejich vývoj zábavnou a veselou formou. Nicméně především pod záminkou vzdělávání se u dětí formuje zlovyk sledování televize. (Celé Česko čte dětem, Děti a vliv médií, online, cit. 2014-11-30)

Dle Kutákové (2010, s. 125) nadměrné sledování televize v předškolním věku způsobují utlumení smyslové pozornosti a návyk dívat se, ale nevidět, slyšet, ale neposlouchat.

Kutáková (2005, s. 75) uvádí: *„Klíčovým problémem je čas trávený u obrazovky. Denně se dívá na televizi více než 50% dětí starších 4 let, čas strávený denně u obrazovky se pohybuje u předškoláků nejčastěji kolem dvou hodin. Nechybějí ani údaje podstatně delší – asi u 1/3 dětí a většina dětí se na televizi dívá sama bez přítomnosti dospělého.“*

Nicméně většina odborníků se shoduje, že čas strávený před obrazovkou by neměl u dětí předškolního věku přesáhnout půl hodiny denně.

3.2 Internet a počítačové hry

„Pečujeme o vzdělání našich dětí, vybíráme jim dobrou školku, snažíme se o vhodné pedagogy, chceme, aby se učily v nejlepší škole, aby dosahovaly dobrých výsledků. Ale současně, prostřednictvím internetu, pouštíme do svých domovů anonymní učitele, kteří předávají našim dětem hodnoty zcela v rozporu s těmi, které bychom je chtěli naučit.“ (Celé Česko čte dětem, Děti a vliv médií, online, cit. 2014-11-30)

Internet se stává dalším sdělovacím prostředkem, který omezuje jazykové dovednosti. Internet poskytuje veškeré informace k jakékoliv problematice a nabídka filmů, hudby a zábavy je lehce dostupná i pro děti. V současné době umí internet využívat dokonce i děti, které ještě neumí psát a číst. V tomto směru internet již předstihl knihy, které díky internetu ztrácejí svou informační a zábavní hodnotu.

„Hodiny strávené na internetu dřív, než je dítě na tento druh komunikace připravené, omezují ovšem možnost naučit se číst neverbální informace – melodii řeči,

akcenty, mimiku, gesta atd., které podle některých zdrojů tvoří až 80% sdělení. Podstatně tedy doplňují to, co sdělujeme slovy. (Větu „pojd' sem“ lze říci neutrálně, výhružně, ironicky, zvědavě, mnohoslibně...) Navíc – na internet může kdokoli napsat cokoli, takže získané informace je dobré filtrovat přes zdravý selský rozum a osobní zkušenosti... Může to umět předškolní dítě?“ (Kutálková, 2010, s. 126)

Stejně tak snadně se děti učí zacházet s počítači a s tím souvisejícími počítačovými hrami. Nikoho tedy nepřekvapí, že pětileté dítě umí kolikrát dříve ovládat počítač, než si například správně zavázat tkaničky u bot. Existuje velká škála počítačových programů a her a to pro všechny věkové kategorie, tj. již od dvou až tří let věku dítěte, které si na počítači osvojuje nejen základní znalosti (barvy, tvary, zvuky, zvířata, atd.), ale i jemnou motoriku, i když v užší míře. Děti se tak zároveň učí ovládat počítač, být tvůrčí a osvojují si nové pojmy.

„Tvůrci počítačových her přesvědčují rodiče, že tyto produkty jsou přímo nezbytné pro intelektuální vývoj jejich dítěte. Ve skutečnosti jde výrobcům o zvýšení prodeje jak programů, tak i zařízení nové generace, ale také o to, aby si dítě zvyklo na počítače a hry a vytvořilo si tak závislost, která jim dodá zákazníka na celý život. Děti se stávají závislými na hrách velmi rychle. Část z těchto závislých se dokonce dostává do psychiatrických léčeb, jelikož se v jejich mysli stírá hranice mezi virtuálním a reálným světem.“ (Celé Česko čte dětem, Děti a vliv médií, online, cit. 2014-11-30)

3.3 Knihy

„Údaje z výzkumu: podle odpovědí rodičů si knížky prohlíží děti mezi čtvrtým a pátým rokem v 50% s dospělým, ve 26% samy, zbytek se sourozencem. V dalším roce je už 42% dětí s knížkou samo, další rok stoupá procento, kdy si dítě prohlíží knihu se sourozencem nebo mu sourozenec čte. Počet rodičů, kteří se s dítětem zabývají u knížky, po celý předškolní věk postupně klesá až na 43% u dětí šesti a sedmi letých.“ (Kutálková, 2005, s. 61)

Když se řekne dětská knížka, téměř každý si vybaví situaci, kdy mu rodiče četli pohádky nebo říkadla. V některých rodinách se dokonce dětské knihy předávají z generace na generaci. Mezi první knížky, se kterými se děti seznamují, patří obrázková leporela, která rozšiřují znalosti o seznámení, porozumění a proslovení (to je pes, ukaž mi psa, co je to).

Klíčové pro rozvoj představivosti, slovní zásoby a správných myšlenkových procesů je vyprávění a čtení pohádek nebo příběhů. Zhruba od dvou let je dobré vytvořit dítěti pravidelný rituál v podobě krátké pohádky na dobrou noc, čímž vytváříme u dítěte pozitivní přístup ke knihám. I v této době děti milují klasické pohádky, které jsou romantické a napínavé a kde dobro je odměněno a zlo potrestáno. Kutálková (2005, s. 64) pokládá pohádky za kulturní dědictví národa, které uchovávají základní morální pravidla, která si děti nenásilně ukládají do vědomí v raných etapách vývoje.

Knížky nejsou jen zdrojem znalostí, ale i výtvarného zážitku. I přes všechny pesimistické předpovědi, že knihu vytlačí elektronická média, se kniha stále těší velké oblibě. Lze předpokládat, že budeme informace stále více čerpat z televize a internetu, ale ke čtení pro radost a zábavu sáhneme po klasické knížce.

Knihy jsou nejdostupnějším tištěným médiem pro děti, jsou součástí našich domovů. Vztah dítěte ke knize můžeme prohloubit i návštěvou knihoven a to již od útlého věku. Mnohé mateřské a základní školy zahrnují návštěvu knihovny do svých dílčích vzdělávacích cílů, které se týkají jazyka a řeči. Knihovny nabízejí řadu vzdělávacích programů pro děti různých věkových kategorií, jejichž cílem je, aby dítě přijalo knihu jako součást sama sebe.

4 MEDIÁLNÍ VÝCHOVA

Média obklopují dnešní děti již od kolébky. Jak jsme již uvedli, současný mediální svět je zajímavý nejen pro dospělé, ale především pro děti. Všechna média, jako například televize, internet, časopisy, rádio, počítačové hry nebo mobilní telefony, se stala nedílnou součástí nejen rodičů, ale i jejich dětí. Nejvíce děti láká televize a počítač, a to proto, že tyto mediální prostředky rychle mění podněty, pohybují se, jejich příběhy jsou poutavé a v neposlední řadě také barevně či zvukově přitažlivé. Musíme si však uvědomit, že jsou to jen děti, které spoustu věcí neznají a nechápou, a proto jsou tu rodiče, kteří je vzdělávají, vychovávají, podporují a zároveň zprostředkovávají dětem přístup ke všem druhům médií a seznamují je s nimi, ať už neúmyslně nebo účelově. „*Děti proto potřebují podporu, aby učinily z médií své vlastní nástroje pro sluchové, zrakové i pocitové vnímání světa i pro vlastní osobní projev*“ (Pavličková, 2009, s. 5) Další důležitou sociální skupinou, která děti učí správnému zacházení a využívání médií je mateřská a základní škola, která v rámci mediální výchovy vybaví žáky základními poznatky a dovednostmi týkajícími se mediální komunikace a práce s médii.

Hlavním cílem mediální výchovy je mediální gramotnost, o to zejména v rovině znalostní a dovednostní. Znalostní rovinu mediální výchovy dle Franka a Jiráskové (2008, s. 10) představují hlavně informace o fungování a společenské roli dnešních médií a o základních principech, na kterých tato média fungují. Dovednostní rovina mediální výchovy opět podle Franka a Jiráskové (Tamtéž, s. 10) jde směrem k osvojení si dovedností rozvíjejících sebevědomé, aktivní a nezávislé zapojování jednotlivce do mediální komunikace. Obě tyto roviny se navzájem propojují.

Mediální výchovu bychom tak měli směřovat ke znalostem nejenom o tom, jak média fungují z hlediska technického, ale, a to hlavně, i z hlediska jejich vlivu, působení, dopadu, ovlivňování veřejnosti, atd.

Za cíle mediální výchovy považují Frank a Jirásková (Tamtéž, s. 12) tyto:

- Uvědomit si, že mediální obsahy nejsou prostým odrazem světa (vždy jde o výseče dané události a záleží na míře objektivnosti a zkreslování této události).
- Odhalovat tendenci manipulace médii a to především reklamy.
- Rozvíjet komunikativní dovednosti v komunikaci s médii.

4.1 Mediální výchova v rodině

Pro celkový vývoj dítěte je základním pilířem rodina. Rodina stanovuje pravidla, denní režim dětí, rozhoduje za ně a je za ně zároveň zodpovědná. Ve většině případů se děti poprvé setkávají s médii v rodině a proto i mediální výchova začíná v rodině, kde rodiče jsou pro děti příkladem, pro to, jak zacházet s médii a vnímat je, a mají tak zásadní vliv na mediální výchovu dítěte.

„Častými nástroji takové výchovy jsou například různá omezení a zákazy, tresty a odměny, povídání si o tom, co děti viděly, slyšely nebo četly, společné sledování televize, poslouchání rádia, čtení článků, webových stránek, knížek atd. Celá řada rodičů má se svými dětmi nastavena jasná pravidla a upřednostňuje ve vztahu k médiím spíše takzvaný restriktivní výchovný styl. Mít pravidla – i v zacházení s médii – je dobré v tom, že se děti učí normám a způsobům chování a dodržování pravidel, která se vyskytují prakticky všude v našem světě. Umožňují také vytvořit si nějaký pořádek ve světě, udělat ho přehledným a srozumitelným.“ (Sloboda, Šance dětem, Děti médiím rozumějí – ale jinak!, online, 2011, cit. 2014-11-30)

Důležitá je ve stanovení pravidel komunikace. Pokud rodiče s dětmi stanovení pravidel diskutují, je pro děti jejich přijetí mnohem jednodušší. Na druhou stranu musí i rodiče mít tolerantní přístup vůči mediálním zálibám svého dítěte, širší všeobecný přehled a přehled o mediálním prostředí. Do značné míry by měli respektovat mediální vkus svého dítěte při výběru televizních pořadů a neunáhlovat se v reakci na vybraný pořad, aniž by ho znali. Tím nejdůležitějším a historicky neměnným faktorem ve vztahu děti a média i nadále zůstává úroveň jazyka, jakým k nám média promlouvají.

„Z hlediska praktické existence si dovoluujeme tvrdit to, že výuka češtiny (i jiných jazyků) na všech stupních škol je na mediích existenciálně závislá. Dosavadní linguová lingvistika, která na školách při výuce převládá, vyžaduje doplnění o dovednosti a komunikační návyky, vyžaduje pragmatizaci v komunikačních událostech, které jsou stále méně „reálné“ (ne že by žáci a studenti reálně nekomunikovali a ne že by soubor komunikačních událostí, kterými procházejí, byl nerozmanitý a chudý), ale přesto je snadno empiricky prokazatelné, že média nabízejí komunikační události, ve kterých se nevyskytli, a že „medializované“ komunikační události jsou řadově četnější.“

Pragmatizace jazykových znalostí v komunikačních událostech jsou tak stále více na mediích závislé.“ (Jirák a Wolák, 2007, s. 49)

Šance dětem shrnuje zásady mediální výchovy v rodině takto:

- Média nemají účinek na děti pouze negativní, nejsou sama o sobě všemocná – jejich vliv je hodně individuální a závislý na dalších faktorech jako je právě výchova v rodině.
- Pravidla vůči médiím musí být jasná a odůvodněná.
- „Mediální abstinence“ sice děti nevystaví případnému vlivu, může být ale dodržována pouze v rodině, jelikož se děti s médii setkávají i jinde. Neznalost médií z rodiny může být pro děti naopak problematická (například si nemají o čem povídat s ostatními dětmi, mnoho věcí nebudou znát a první setkání s médii pro ně bude později o to těžší).
- Časové omezení sledování televize nebo hraní na počítači nikterak nezamezí případným negativním vlivům.
- Trestáním nebo odměňováním dětí tím, že jim média povolíme či zakážeme, v nich vytváříme dojem, že média mají výsadní místo ve výchově.
- Rodiče by s dětmi měli mluvit o tom, co děti chtějí vidět nebo co viděly, četly a slyšely. Pro rodiče je to dobrý prostředek jak mít přehled o mediálních zájmech svých dětí.
- Děti jsou vůči médiím vnímavé a aktivní, mnoho toho zvládnou samy, ale i přesto někdy potřebují vedení nebo pomocnou ruku.
- Rodiče by měli věnovat pozornost i opatřením, která jim v mediální výchově pomáhají (například věková doporučení o vhodnosti u filmů nebo počítačových her, filtrování obsahu internetu apod.).

(Sloboda, Šance dětem, Děti médiím rozumějí – ale jinak!, online, 2011, cit. 2014-11-30)

4.2 Mediální výchova v mateřských a základních školách

Mediální výchova je v rámci školních vzdělávacích programů v České republice teprve na svém začátku a její formu si školy určují samy. Mediální výchovou myslíme především dovednosti a schopnosti kriticky posoudit smysl textů, situací a dialogů, vyznat se ve světě médií a umět nakládat s informacemi z nich získanými.

V mateřských školách mediální výchova zahrnuje především sledování krátkých vzdělávacích pořadů určených pro děti předškolního věku, animovaných pohádek nebo poslech tematických písní. V jejím rámci se pak děti dále seznamují s činnostmi s různými sdělovacími prostředky, jako jsou zejména noviny, časopisy, knihy nebo audiovizuální technika a počítače s předem stanovenými pravidly (například KIDS MART, MAGIC BOX atd.) se zaměřením na grafomotorické prvky, orientaci na ploše, určení místa, počtu, barev, skládání puzzle, pohyb s myší a koncentraci pozornosti a postřehu. Mediální výchova má rovněž prohlubovat zájem o knížky, učit soustředěně poslouchat četbu, hudbu, sledovat divadlo nebo film a v neposlední řadě také elementárně užívat telekomunikační prostředky, jako je například telefon. V rámci mediální výchovy děti v mateřských a na základních školách navštěvují také veřejné knihovny, kde se mohou účastnit například projektu „Noci s Andersenem“, jehož prostřednictvím knihovny v podstatě svádí boj v konkurenci s populárnějšími médii o zájem dětí a dětské čtenářství.

Při zahájení školní docházky jsou tak děti seznámeny s médii a vybaveny informacemi, které mediální výchova na základních školách dále prohlubuje a učí je, jak s nimi zacházet a orientovat se v nich. Cílem je, aby byly děti samy schopny rozlišit reálnost informací a uvědomit si, jak je tyto informace mohou pozitivně či negativně ovlivnit. V základním vzdělání má mediální výchova za úkol naučit žáky základní poznatky a dovednosti při práci s médii. Úzce souvisí s řadou dalších vzdělávacích oblastí, jako jsou člověk a společnost, jazyk a jazyková komunikace, informační a komunikační technologie a v neposlední řadě také s uměním a kulturou.

„Klasická představa výuky mateřského jazyka se opírá o jazykovou a komunikační praxi, která je zčásti školní, ovšem převážně mimoškolní. Tématem tohoto textu je mimoškolní jazyková a komunikační praxe. Autor je přesvědčen, že převážná část této praxe je v současnosti mediální a že by se tedy vztah mezi českým jazykem a mediální

výchovou měl teoreticky uchopit a prakticky realizovat. Základní tezí pokusu o jedno z možných teoretických uchopení je víra, že mediální komunikační události jsou pragmatizací (obohacením o etnické a kulturní komunikační zvyklosti) znalostí, dovedností a návyků, které žáci získali a získávají na hodinách českého jazyka.“ (Jirák a Wolák, 2007, s. 47)

Webový portál Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT, Upravený vzdělávací program pro základní vzdělávání platný od 1. 9. 2013, online, cit. 2015-02-07) dělí výuku mediální výchovy na tematické okruhy receptivních činností a tematické okruhy produktivních činností.

Tematické okruhy receptivních činností zahrnují:

- kritické čtení a vnímání mediálních sdělení – cílené pěstování kritického přístupu ke zpravodajství a reklamě; hledání rozdílu mezi informativním, zábavním a také reklamním sdělením;
- interpretace vztahu mediálních sdělení a reality – ukazuje různé typy sdělení, jejich rozlišování a jejich funkce;
- stavba mediálních sdělení – příklady pravidelností v uspořádávání a sestavování a mediovaných sdělení;
- vnímání autora mediálních sdělení – poznávání postojů a názorů autora v mediovaném sdělení;
- fungování a vliv médií ve společnosti – postavení médií ve společnosti; faktory ovlivňující média; způsoby financování médií a jejich dopady; vliv médií na každodenní život jedince, společnost, politický život a kulturu z hlediska současné i historické perspektivy; role médií v každodenním životě jednotlivce.

Tematické okruhy produktivních činností tvoří:

- tvorba mediálního sdělení – tvorba mediálních informací pro školní časopis, rozhlas, televizi či internetové médium; technologické možnosti a jejich omezení;
- práce v realizačním týmu – redakce školního časopisu, rozhlasu, televize či internetového média; vytváření týmu a poukázání na význam komunikace a spolupráce v něm; stanovení si cíle, časového harmonogramu a delegování úkolů a zodpovědnosti; aspekty ovlivňující práci v týmu; pravidelnost mediální produkce.

Podle Pavlíčkové (2009, s. 6) by mediální výchova měla podporovat a zároveň posilovat kreativitu, komunikační schopnosti, emociální i poznávací kompetence a technické dovednosti žáka a to již v prvních třech ročnících základní školy. Žáky vedeme k tomu, aby si uvědomili ta média, která konzumují záměrně (sledování televize, počítačové hry a filmy) a ta média, která je oslovují nezáměrně (hudba v nákupních centrech, produktová reklama, zvuková kulisa).

„Mediální výchova má vybavit žáka základní úrovni mediální gramotnosti. Ta zahrnuje jednak osvojení si některých základních poznatků o fungování a společenské roli současných médií (o jejich historii, struktuře, fungování), jednak získání dovedností podporujících poučené, aktivní a nezávislé zapojení jednotlivce do mediální komunikace.“ (Mičienka a Jiráček, 2006, s. 215)

Jelikož jsou média nedílnou součástí našich životů, měla by i mediální výchova patřit k základnímu vzdělávání dětí, které je naučí se všemi mediálními prostředky pracovat a efektivně je využívat.

5 ŘEČ

„Málokterá schopnost člověka je tak samozřejmá – a zároveň tajuplná –, jako je schopnost dítěte naučit se jazyk a tímto jazykem komunikovat. Ačkoliv osvojování jazyka dětmi je předmětem psychologického a lingvistického bádání již po dobu více než 100 let, ani dnes není tento proces dokonale objasněn.“ (Průcha, 2011, s. 7)

Řeč je pro člověka zcela zásadní charakteristická vlastnost, která jej odlišuje od ostatních živočichů, je dorozumívacím prostředkem člověka s člověkem, který slouží k vzájemné komunikaci mezi lidmi a zároveň umožňuje poznávání a myšlení, vyjadřování představ, názorů a postojů. Člověku není vrozena řeč jako taková, ale pouze schopnost naučit se mluvit.

Schopnost správně komunikovat závisí na několika faktorech. Tím největším je bezesporu rodina, jejímž cílem by mělo být vytváření optimálních podmínek pro zdravý rozvoj řeči dítěte a to již od jeho narození. Počínaje správným mluvním vzorem, vybudováním kvalitního citového vztahu mezi členy rodiny a výchovou vůbec. Mezi další faktory, které ovlivňují vývoj řeči dítěte, patří veškeré vnější podněty a osoby, jako jsou například školy, učitelé, zájmové kroužky, přátelé a v dnešním moderním světě především média. Vliv médií na jedince, jeho výchovu a rozvoj, je v současnosti obrovský. Nakolik dovolíme, aby média ovlivňovala nás a naše děti, záleží na přístupu nás, dospělých.

Z hlediska studia řeči rozdělujeme řečovou komunikaci na obsahovou (to, co říkáme) a formální (jak to říkáme). Řeči projevujeme především cítěním, které vyjadřujeme zabarvením hlasu, rychlostí mluvy, kladením důrazu na jednotlivá slova a neverbální komunikaci (výraz tváře, pohyby rukou atd.).

„Ať chceme, nebo ne, řeči se musíme učit. Čím dříve a přirozeněji si dítě osvojí mateřskou řeč, tím lépe se rozvine jeho myšlení, paměť a společenské začlenění.“ (Beranová, 2002, s. 7)

Rovněž podle Beranové (2002, s. 7) je řeč mimořádně složitá a křehká dovednost, která je citlivá nejen na vnitřní, ale i na vnější vlivy a to kladné i záporné, povzbuzující i tlumící. Hodně záleží na výchovném prostředí, jak přirozeně, snadno a včas se řeč rozvine.

Lechta (2008, s. 13) definuje řečovou komunikaci jako schopnost vědomě používat jazyk jako složitý komunikační systém znaků a symbolů ve všech jeho formách. Tato schopnost je také jakousi „hraniční zónou“ mezi člověkem a živočišnou říší. Vývoj řečové komunikace z hlediska ontogeneze člověka patří k těm schopnostem, které mají nejprudší průběh.

Existuje nejen několik vědních oborů, které studují a zkoumají řeč (zejména psychologie, jazykověda, ...), ale i myšlenkových směrů jako jsou behaviorismus, kognitivismus, nativismus či přístupy vývojové psychobiologie. (Papoušek In: Lechta, 2008, s. 14)

5.1 Původ lidské řeči

„Nejpozději, jsme-li jednou delší domu sami, si uvědomíme, jak silná je naše potřeba výměny názorů s jinými lidmi. Je to řeč, co člověku umožňuje sdělovat své myšlenky, pocity a city jinému člověku, respektive slyšet, co žije v duši jeho protějšku. Řeč člověka osvobozuje z jeho samoty a staví most od člověka k člověku. Řeč je základem, na němž může vyrůst lidské společenství a je zároveň jeho schránou.“
(Buermann, 2009, s. 7)

Lidská řeč je v říši živočichů zcela unikátní. Již u zvířat zaznamenáváme jakési předstupně řeči. Je to ale jen pudový zvukový projev, kterým zvířata vyjadřují své pocity, jako je bolest, hlad, spokojenost, podráždění atd. Těmito vývojovými stádii disponuje i člověk a to například v křiku dítěte v prvních týdnech jeho života, jako je broukání, vyjádření bolesti, rozčilení či emocí.

Podmínkou vzniku řeči a později písma byla praktická činnost lidí a společenský charakter práce, který vyžadoval vyjadřování a zaznamenávání myšlenek a skutečností. *„Ve spojitosti s určitými životními situacemi se různě obměňované zvukové celky a gesta staly signály těchto situací a tak z původních neartikulovaných zvuků vznikaly za postupného vytváření anatomicko-fyziologických podmínek zvuky artikulované. Okruh jejich signalizace se v primitivním okruhu společnosti pralidí postupně*

rozšiřoval, vznikala prvotní mluvní vyjádření a z nich zobecněním i první slova.“
(Vyštejn, 1995, s. 7)

Původ lidské řeči tak sahá až do dávnověku, kdy se předkové člověka napřímili a jejich ruce se uvolnily a mohli tak využít ruce pro jiné činnosti. Řečí můžeme nazvat už posunky, neartikulované zvuky nebo symboly, které lidé používali k zjednodušení a strukturování každodenních činností a vztahů. Zvuky používané pro určité lidi, předměty či zvířata začaly usnadňovat lov a přežití.

Různé teorie se domnívají, že prvním popudem vzniku řeči byly společné činnosti jako například popis výroby nástrojů či organizovaný lov, dále pak vyjádření a sdílení emocí, potřeba kmenové sounáležitosti a v rámci daného kmene pak potřeba sdělovat pravidla. Tak řeč dospěla až k funkci pojmenovací a sdělovací. Jak uvádí Vyštejn (1995, s. 7) nejvyšším stádiem řeči je schopnost dorozumívání mluvou a výrazovými prostředky jako je psaní, čtení, mimika, gestikulace.

5.2 Vývoj řeči jedince

Řeč se dítě neučí jako výukový předmět, jako je třeba později výuka jazyků ve škole, ale osvojuje si ji již od svého narození od nejbližšího okolí, tedy rodiny. Jejich úkolem je poskytovat dostatek stimulujících a motivujících podnětů a vytvářet vzájemný citový vztah, kterým podněcují chuť k vzájemné komunikaci.

„Péče o řeč má začít od nejuťlejšího dětství, ještě v období, které nazýváme předřečové, v němž i když dítě ještě samo nemluví, kdy není ještě schopno ani toho nejjednoduššího mluvního vyjádření, začíná zvládat zvukovou komunikaci s okolím.“
(Vyštejn, 1995, s. 49)

Vývoj řeči začíná již v prenatálním období. Nejde o vývoj řeči jako takový, ale řečové orgány se v tomto období připravují ke své budoucí funkci. (Klenková a Kolbábková, 2003, s. 6)

Z hlediska vývoje jedince se řeč začíná vyvíjet již v novorozeneckém období, které je označováno jako období novorozeneckého křiku. Dle Kutákové (2010, s. 10) je to reflexní činnost, směřující k pozdějšímu používání hlasu. *„Vývoj řeči je nutné*

stimulovat již od narození. Nejdůležitější roli z počátku hraje matka a nejbližší okolí, později i učitelky v mateřské škole.“ (Klenková a Kolbábková, 2002, s. 6)

Koncem druhého měsíce se nemelodický křik začíná měnit v broukání a následné žvatlání. Dítě si začne houkat a přitom pohybuje mluvidly jako při sání nebo polykání a začnou se ozývat různé zvuky. „*Nejde zatím o vědomou činnost, ale o pudovou hru s mluvidly. Všechny děti na zeměkouli vydávají stejné zvuky, bez ohledu na světadíl a kulturu národa.*“ (Kutálková, 2010, s. 11). V tomto období se vyvíjí akusticko-fonační reflex.

Dle Lechty (2003, s. 35 - 50) je výše zmíněné období do jednoho roku označováno jako období pragmatizace.

Následným obdobím dle Lechty (Tamtéž, s. 35 - 50) je období sémantizace (první až druhý rok života). Prvními slovy jsou většinou citoslovce jako *bum, ha, baf* v zápětí následují dvouslabičná slova *auto, bába, táta*. Koncem druhého roku už dítě používá jednoslovné věty tvořené většinou duplikací jednoduchých slabik.

Dalším obdobím opět dle Lechty (Tamtéž, s. 35 - 50) je období lexemizace (druhý až třetí rok života). Začátkem tohoto období už dítě mluví v jednoduchých větách. Následně přibývají nové výrazy (i když zkomolené), nové jednoduché říkanky a dítě si chce s námi často popovídat. Dítě tak ovládá až 400 slov.

Po období lexemizace přichází dle Lechty (Tamtéž, s. 35 - 50) období gramatizace (třetí až čtvrtý rok života) a s ním druhý rok otázek „*proč?, kdy?*“, dítě už se nechce jen něco dozvědět, ale má snahu si povídat, začíná tvořit souvětí a dokáže již správně řadit slova ve větě.

Následující období vývoje řeči je dle Lechty (Tamtéž, s. 35 - 50) období intelektualizace (po čtvrtém roce života). Dítě zná už přibližně 1500 až 2000 slov, dokáže plynule vyprávět, co zažilo během dne, samo užívá řeč pro dosažení svého cíle, chápe pojmy jako „*já-moje*“ a rozdíly mezi „*malý-velký*“.¹

---

¹ Jednotlivě uvedená stádia vývoje řeči, jsou zde pouze základním nastíněním k objasnění pojmu, a to z důvodu většího zaměření práce na média a děti školního věku.

V období zahájení školní docházky používá dítě při aktivní komunikaci okolo 3000 slov a používá větší množství slovních obrátů. K jeho jazykovým kompetencím po skončení předškolní docházky patří zejména dobré ovládnutí řeči, mluvení v krátkých souvětích, vyjadřování svých myšlenek, sdělení, otázek i odpovědí, porozumění slyšenému, umění slovně reagovat a vést smysluplný dialog. Dítě by mělo vyslovovat všechny hlásky správně, mluvit zřetelně, gramaticky správně, v přiměřeném tempu a síle. Také už zná pravidla konverzace, kterými jsou naslouchání druhým, vyčkání, až druhý dokončí myšlenku, zformulování otázek a posuzování slyšeného. Chápe jednoduché hádanky a vtipy, sleduje myšlenku příběhu, který pak může převyprávět samostatně nebo odhadne, jak by měl daný příběh pokračovat. Umí rovněž vyčlenit hlásku na počátku a konci slov, rozkládat slova na slabiky a také průběžně rozšiřuje svou slovní zásobu a aktivně ji používá k dokonalejší komunikaci s okolím. Na prvním stupni základní školy si pak dítě své jazykové kompetence prohlubuje kupříkladu o rozlišování zvukových a grafických podob slova, členění slov na hlásky, odlišování dlouhých a krátkých samohlásek, užívání v mluveném projevu správných gramatických tvarů podstatných jmen, přídavných jmen a sloves nebo spojování vět do jednodušších souvětí vhodnými spojkami a jinými spojovacími výrazy. (MŠMT, Upravený vzdělávací program pro základní vzdělávání platný od 1. 9. 2013, online, cit. 2015-02-07)

Základem pro začátek správného rozvoje řeči je v období do jednoho roku dostatečné množství příležitostí slyšet lidský hlas a silný citový vztah. V období mezi prvním a třetím rokem pomáháme rozvíjet slovní zásobu a samostatné vyjadřování, rozvíjíme výslovnost a podněcujeme touhu dítěte po mluvním kontaktu. V období od tří do pěti let se hlavní důraz klade na bohatost aktivní slovní zásoby (jednoduchý popis obrázku) a samostatnost vyjadřování (vypravování krátké pohádky). Při nástupu do první třídy klademe důraz na pohotové vyjadřování a na podporu logického myšlení a schopnost charakterizovat předměty.

Podle Průchy (2011, s. 135) zůstává, že tím nejvýraznějším faktorem při formování vývoje dětské řeči a následné komunikaci je rodinné prostředí, ve kterém dítě žije.

PRAKTICKÁ ČÁST

6 EMPIRICKÝ VÝZKUM

Praktická část bakalářské práce se skládá z následujících podkapitol: stanovení hypotéz a výzkumného cíle, které vycházely z informací získaných studiem odborné literatury a praxí; popis metody a výzkumného souboru; dotazník a data získaná z něj; verifikace daných hypotéz a vyhodnocení empirického šetření.

Toto empirické šetření by mělo poukazovat na současný vztah mezi našimi dětmi a médií a to především na to, jakou měrou umí média ovlivnit jejich přirozený vývoj se zaměřením na rozvoj řeči. V tomto průzkumu jsem se zaměřila na stav řeči u dětí ve věku sedmi a osmi let a to proto, že vychovávám dvě děti a vnímám, jak velký – pozitivní i negativní – je tlak všech mediálních prostředků na výchovu.

Cílem tohoto výzkumu bylo analyzovat, jaký je aktuální stav slovní zásoby, vyjadřování a výslovnosti u těchto dětí v souvislosti s faktory, které vývoj dítěte zásadně ovlivňují, tj. rodina, styl výchovy, prostředí, komunikace, její kvalita i kvantita, elektronická média či knihy.

Pro praktickou část bakalářské byla vybrána výzkumná metoda získávání dat formou dotazníku podle P. Gavory, který vymezuje dotazník jako způsob písemného kladení otázek a následného získávání písemných odpovědí. Šetření bylo prováděno v několika městech různých velikostí. Důvodem byl fakt, že život ve velkoměstě je obecně pod větším tlakem moderních technologií, které jsou lidem někdy i finančně lépe dostupné. Dalším faktorem, na který je třeba brát zřetel, jsou sociální rozdíly v rodinách, které také ovlivňují celkový vývoj dítěte. V neposlední řadě jsem se zaměřila na analýzu toho, nakolik je klasická kniha, čtení a vyprávění příběhů součástí dnešní rodiny a nakolik je vytěsnila právě elektronická média. S tištěným dotazníkem jsem oslovila rodiče dětí ve věku sedmi a osmi let, z různých sociálních skupin, různých velikostí rodin a z různě velikých měst a obcí. Dotazník obsahuje celkem osmnáct otázek, a to jak tzv. uzavřených, tak i tzv. polouzavřených. Účelem průzkumu bylo získání dat a postojů rodičů k problematice vlivu médií na celkový rozvoj řeči jejich dětí.

6.1 Stanovení výzkumného cíle a hypotéz

Stanovení výzkumného cíle

Ke stanovení cílů mi posloužily informace z odborné literatury, elektronických zdrojů, a mé dosavadní zkušenosti a vědomosti z praxe.

Cílem tohoto výzkumu bylo zjistit, jakou roli hraje rodina, styl výchovy a prostředí na vývoji řeči u dětí. Do jaké míry ovlivňují klíčové faktory jako rodina, aktivní komunikace s dítětem a rozdílné mediální prostředky vývoj řeči, stav slovní zásoby, vyjadřování a výslovnost u dětí.

Byly stanoveny tyto konkrétní dílčí cíle:

- zjistit, jestli má vliv na dobrou výslovnost častá a aktivní komunikace s dítětem;
- zjistit, zda to, kolik času tráví dítě sledováním televize, má vliv na osvojování správné výslovnosti;
- zjistit, zdali hraní PC her ve volném čase má vliv na správné vyjadřovací schopnosti dítě;
- zjistit, zda klasické knihy, čtení a vyprávění jsou součástí denní rutiny dítěte.

Stanovení hypotéz

Na základě daného výzkumného cíle byly stanoveny tyto hypotézy a k nim pomocné podotázky, označené „h“:

Hypotéza č. 1: Předpokládáme, že dítě, se kterým se aktivně komunikuje, bude mít lepší výslovnost.

h1: Kolik osob a kolik času se věnuje komunikaci s dítětem?

Hypotéza č. 2: Předpokládáme, že je souvislost mezi pravidelným čtením a správným rozvojem slovní zásoby.

h2: Jak často se s dítětem čte?

Hypotéza č. 3: Předpokládáme, že je souvislost mezi častým sledováním televize a slovní zásobou dítěte.

h3: Kolik času stráví dítě u televize?

Hypotéza č. 4: Předpokládáme, že sledování konkrétního pořadu má vliv na způsob vyjadřování dítěte.

h4: Jaké pořady dítě sleduje?

Hypotéza č. 5: Předpokládáme, že nadměrné trávení volného času u počítače ovlivňuje způsob vyjadřování dítěte.

h5: Kolik volného času dítě stráví u počítače?

6.2 Metodologie výzkumu

Popis metody

Ke zpracování výzkumu byla použita metoda písemného dotazníku. Dotazník byl anonymní a skládal se z osmnácti otázek. Otázky byly zvoleny uzavřené a polouzavřené. Úvod dotazníku tvoří otázka týkající se věku dítěte, dále otázky ke zjištění stávající úrovně výslovnosti a slovní zásoby dítěte. Další část dotazníku se věnuje rodině a komunikaci v ní, analyzuje vztah dítěte k televizi a televizním pořadům, zjišťuje, jaký vztah mají děti ke knihám a čtení, zabývá se otázkou užívání počítače a závěrečná otázka se zaměřuje na vliv médií se zaměřením na rozvoj řeči.

Dotazníky byly všem respondentům předány za stejných podmínek a se souhlasem odpovídajících pracovníků základních škol a tělovýchovné jednoty Sokol. Dotazníky byly rozdány rodičům žáků prvních a druhých tříd na prvním stupni základní školy a rodičům dětí z tělovýchovné jednoty Sokol Královské Vinohrady ve věku sedmi a osmi let. Rodiče byli obeznámeni se strukturou dotazníku a požádáni, aby na otázky odpovídali pravdivě a dle aktuálních schopností dítěte, přičemž jim byla zaručena naprostá anonymita.

Popis výzkumného souboru

Šetření probíhalo v TJ Sokol Královské Vinohrady v Praze, na prvním stupni základní školy v Turnově, na obecné škole v Mašově a na prvním stupni základní školy v Liberci. Anonymní dotazník byl rozdán mezi rodiče, jejichž děti navštěvují shora uvedená zařízení v červnu a v září 2014. Celkem bylo osloveno 90 respondentů.

Výzkumu se zúčastnilo a vyplněný dotazník mi vrátilo padesát jedna respondentů s dětmi v rozmezí věku sedmi a osmi let.

6.3 Vyhodnocení empirického výzkumu

Byly získány tyto údaje z dotazníků:

1. Věk dítěte

Věk	Počet dětí
7	28
8	23

Zdroj: autor práce, 2015 (vlastní šetření)

2. Jakou výslovnost a vyjadřování má Vaše dítě v porovnání se stejně starými vrstevníky?

Výslovnost	Počet dětí
Spíše lepší	12
Stejná úroveň	22
Spíše horší	17

Zdroj: autor práce, 2015 (vlastní šetření)

3. Jaká je slovní zásoba Vašeho dítěte v porovnání se stejně starými vrstevníky?

Slovní zásoba	Počet dětí
Spíše větší	14
Průměrná	35
Spíše menší	2

Zdroj: autor práce, 2015 (vlastní šetření)

4. Opravujete výslovnost a gramatiku dítěte?

Výslovnost a gramatiku opravují u tohoto počtu dětí	Výslovnost a gramatiku neopravují u tohoto počtu dětí
30	21

Zdroj: autor práce, 2015 (vlastní šetření)

5. Navštěvovali jste nebo navštěvujete s Vaším dítětem logopedickou poradnu?

Navštěvovali/Navštěvují	Nenavštěvovali/Nenavštěvují
20	31

Zdroj: autor práce, 2015 (vlastní šetření)

6. Kolik osob v domácnosti běžně s dítětem aktivně komunikuje?

Počet komunikujících osob	Počet dětí
2	9
2 – 4	30
4 a více	12

Zdroj: autor práce, 2015 (vlastní šetření)

- údaje z otázek 2. a 6. byly graficky zpracovány v Grafu 1 a použity při rozhodování o platnosti hypotézy č. 1 (viz podkapitola 6.4 Verifikace hypotéz)

7. Kolik času denně této aktivní komunikaci věnujete?

Čas v hodinách	Počet dětí
Méně než 3 hodiny	34
3 – 5 hodin	11
Více než 5 hodin	6

Zdroj: autor práce, 2015 (vlastní šetření)

- údaje z otázek 2. a 7. byly graficky zpracovány v Grafu 2 a použity při rozhodování o platnosti hypotézy č. 1 (viz podkapitola 6.4 Verifikace hypotéz)

8. Dívá se Vaše dítě na televizi?

Ano	Ne
50	1

Zdroj: autor práce, 2015 (vlastní šetření)

9. Pokud ano, kolik času se dívání věnuje?

Čas v hodinách	Počet dětí
Méně než 1 hodinu	18
1 – 3 hodiny	29
Více než 3 hodiny	3

Zdroj: autor práce, 2015 (vlastní šetření)

- údaje z otázek 3. a 9. byly graficky zpracovány v Grafu 3 a použity při rozhodování o platnosti hypotézy č. 2 (viz podkapitola 6.4 Verifikace hypotéz)

10. Jaké jsou oblíbené pořady Vašeho dítěte?

Typ pořadu	Počet dětí
Kreslené pohádky	28
Vzdělávací pořady	7
Filmy	16

Zdroj: autor práce, 2015 (vlastní šetření)

- údaje z otázek 2. a 10. byly graficky zpracovány v Grafu 4 a použity při rozhodování o platnosti hypotézy č. 4 (viz podkapitola 6.4 Verifikace hypotéz)

11. Sleduje dítě tyto pořady pravidelně?

Pravidelnost sledování	Počet dětí
Ano	32
Jen svůj oblíbený pořad	12
Ne, spíše náhodně	7

Zdroj: autor práce, 2015 (vlastní šetření)

12. Vyrží Vaše dítě pořad sledovat od začátku do konce?

Ano	Ne
50	1

Zdroj: autor práce, 2015 (vlastní šetření)

13. Jak často si čtete se svým dítětem?

Četnost čtení	Počet dětí
Pravidelně, každý den	20
Občas	22
Nečtu	9

Zdroj: autor práce, 2015 (vlastní šetření)

- údaje z otázek 3. a 13. byly graficky zpracovány v Grafu 5 a použity při rozhodování o platnosti hypotézy č. 2 (viz podkapitola 6.4 Verifikace hypotéz)

14. Navštěvuje Vaše dítě veřejnou knihovnu (v rámci předškolních/školních aktivit, s rodiči, atd.)?

Ano	Ne
22	29

Zdroj: autor práce, 2015 (vlastní šetření)

15. Používá Vaše dítě počítač?

Ano	Ne
48	3

Zdroj: autor práce, 2015 (vlastní šetření)

16. Pokud ano, k jakým účelům?

Účely	Počet dětí
Trávení volného času (hry, atd.)	40
Získávání informací	8

Zdroj: autor práce, 2015 (vlastní šetření)

17. Kolik volného času denně dítě počítači věnuje?

Čas v hodinách	Počet dětí
Méně než 1 hodinu	25
1 – 3 hodiny	23
Více než 3 hodiny	0

Zdroj: autor práce, 2015 (vlastní šetření)

- údaje z otázek 2. a 17. byly graficky zpracovány v Grafu 6 a použity při rozhodování o platnosti hypotézy č. 5 (viz podkapitola 6.4 Verifikace hypotéz)

18. Pozorujete u Vašeho dítěte vliv médií (televize, internet, divadlo, knihy, časopisy, atd.) na jeho řeč?

Jaký vliv	Počet dětí
Nová slovní spojení	11
Nová slova	12
Způsob vyjadřování	8
Nepozorují	20
Jiné	0

Zdroj: autor práce, 2015 (vlastní šetření)

6.4 Verifikace hypotéz

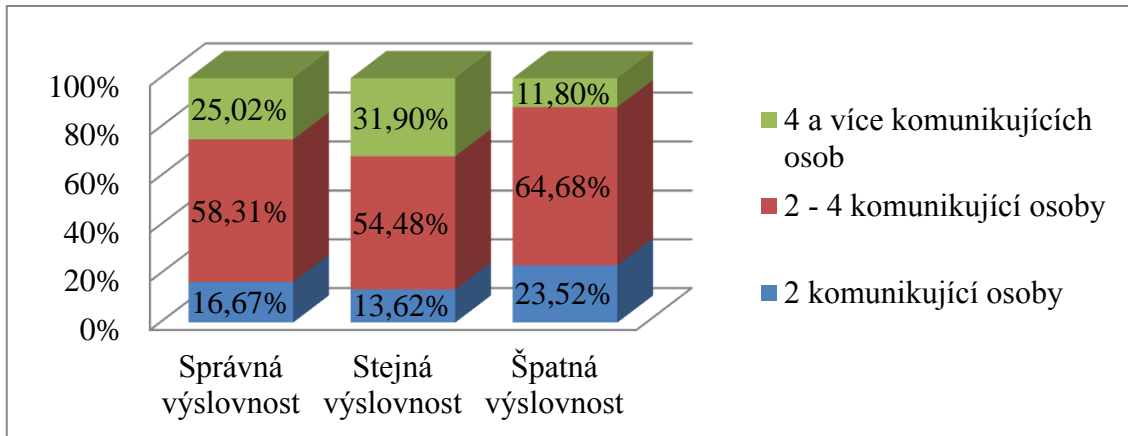
Hypotéza č. 1: Předpokládáme, že dítě, se kterým se aktivně komunikuje, bude mít lepší výslovnost.

Na tuto hypotézu byly zaměřeny otázky týkající se počtu osob běžně komunikujících s dětmi v domácnosti, kolik času se této aktivní komunikaci věnuje a na stav výslovnosti v porovnání se stejně starými vrstevníky dětí. Ze získaných odpovědí vyplynulo, že počet osob, které běžně s dítětem komunikují, na dobrou nebo špatnou výslovnost vliv nemá (viz Graf 1). Čas, který se této aktivní komunikaci věnuje, správnou či špatnou výslovnost ovlivňuje, a to alespoň u námi

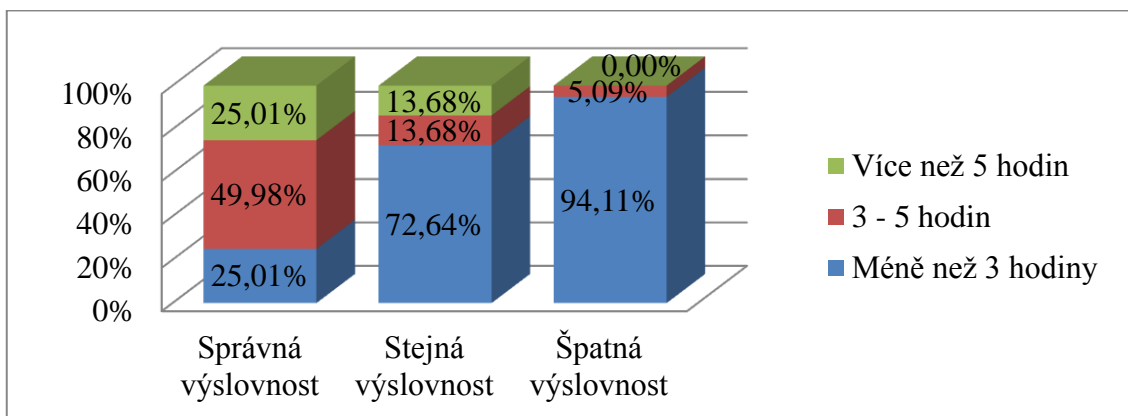
dotazovaných respondentů, jak ukazuje Graf 2. Z výsledků vyplývá, že hypotéza č. 1 je tedy platná z 50%.

Graf 1 – Vliv počtu komunikujících osob na výslovnost

Zdroj: autor práce, 2015 (vlastní šetření)

Graf 2 – Vliv času stráveného aktivní komunikací na výslovnost

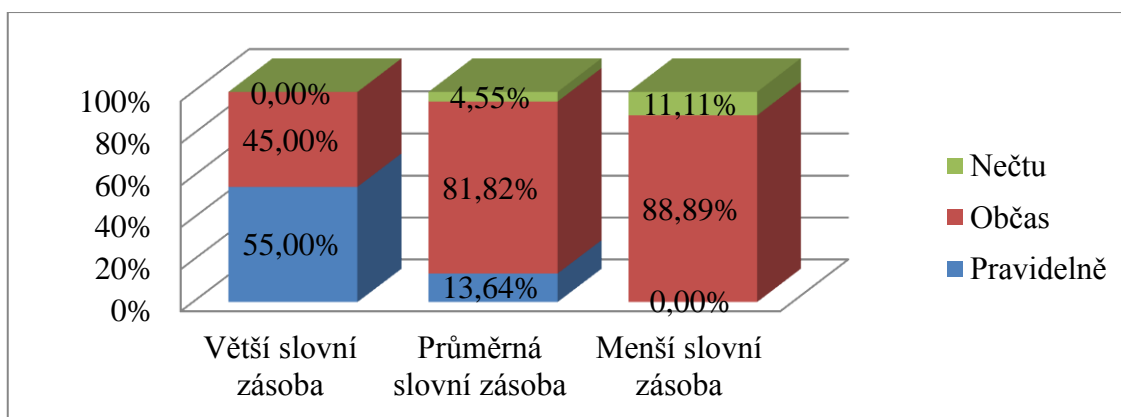

Zdroj: autor práce, 2015 (vlastní šetření)

Hypotéza č. 2: Předpokládáme, že je souvislost mezi pravidelným čtením a správným rozvojem slovní zásoby.

K potvrzení či vyloučení platnosti této hypotézy posloužily otázky, které se týkaly frekvence čtení si s dítětem a množstvím jeho slovní zásoby. Z Grafu 3, do kterého byla získaná data zpracována, je patrné, že děti, se kterými si rodiče pravidelně čtou, mají větší slovní zásobu a tímto můžeme tedy potvrdit, že je souvislost mezi frekvencí čtení a stavem slovní zásoby, alespoň mezi účastníky tohoto dotazníku.

Graf 3 – Vliv častého čtení dětem na slovní zásobu

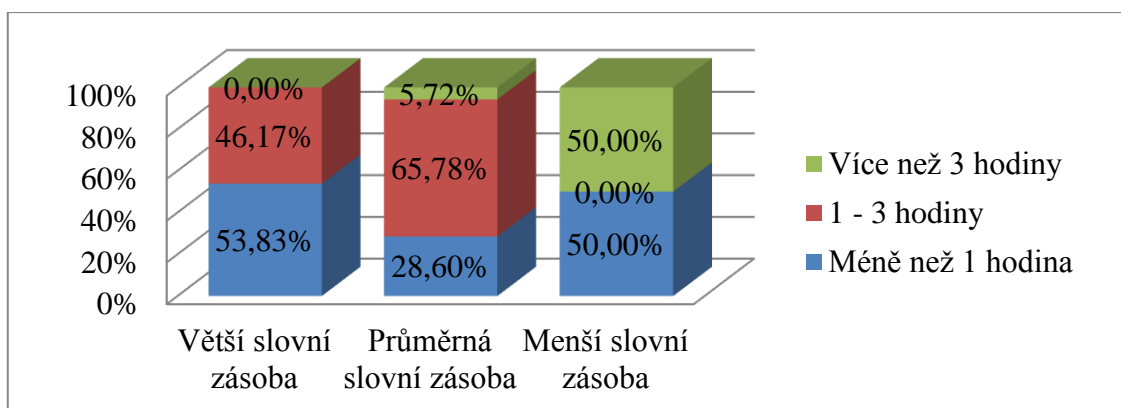

Zdroj: autor práce, 2015 (vlastní šetření)

Hypotéza č. 3: Předpokládáme, že je souvislost mezi častým sledováním televize a slovní zásobou dítěte.

Na tuto hypotézu byly zaměřeny otázky týkající se častého sledování televize a množství slovní zásoby v porovnání se stejně starými vrstevníky dětí. Ze získaných odpovědí vyplynulo, že z celkového počtu dětí s větší nebo průměrnou slovní zásobou sleduje televizi víc než 3 hodiny jen necelých 6%, naproti tomu 50% z celkového počtu dětí s menší slovní zásobou sleduje televizi více než tři hodiny denně. Z toho tedy můžeme usoudit, že existuje určitá souvislost mezi častým sledováním televize a slovní zásobou dítěte. Tento výsledek je zobrazen v Grafu 4. Z výsledku tedy vyplývá, že hypotéza č. 3 je platná.

Graf 4 – Vliv stráveného času sledováním televizi na slovní zásobu

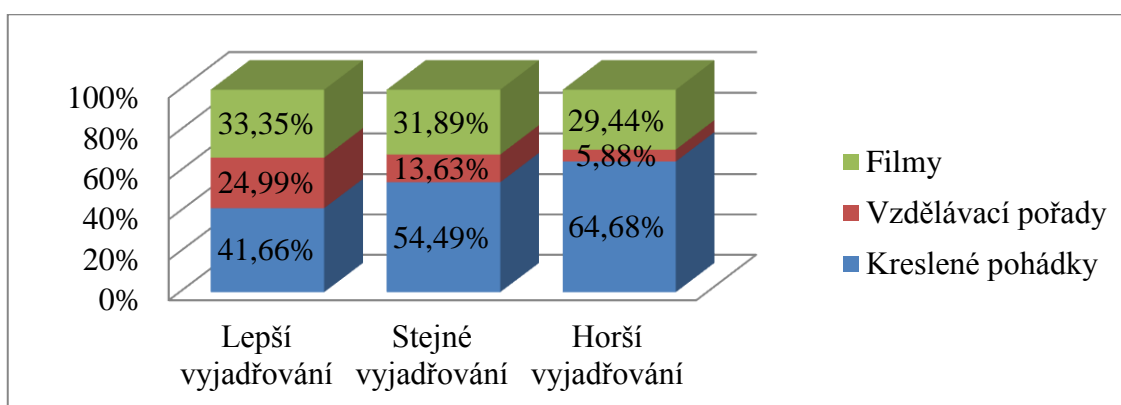

Zdroj: autor práce, 2015 (vlastní šetření)

Hypotéza č. 4: Předpokládáme, že sledování konkrétního pořadu má vliv na způsob vyjadřování dítěte.

Na tuto hypotézu byly zaměřeny otázky týkající se druhu sledovaného pořadu a vyjadřovacími schopnostmi dítěte. Ze získaných odpovědí vyplynulo, že není souvislost mezi častým sledováním televize a vyjadřováním dítěte. Tento výsledek je zobrazen v Grafu 5. Z výsledku tedy vyplývá, že hypotéza č. 4 není platná.

Graf 5 – Vliv konkrétního pořadu na vyjadřování dítěte

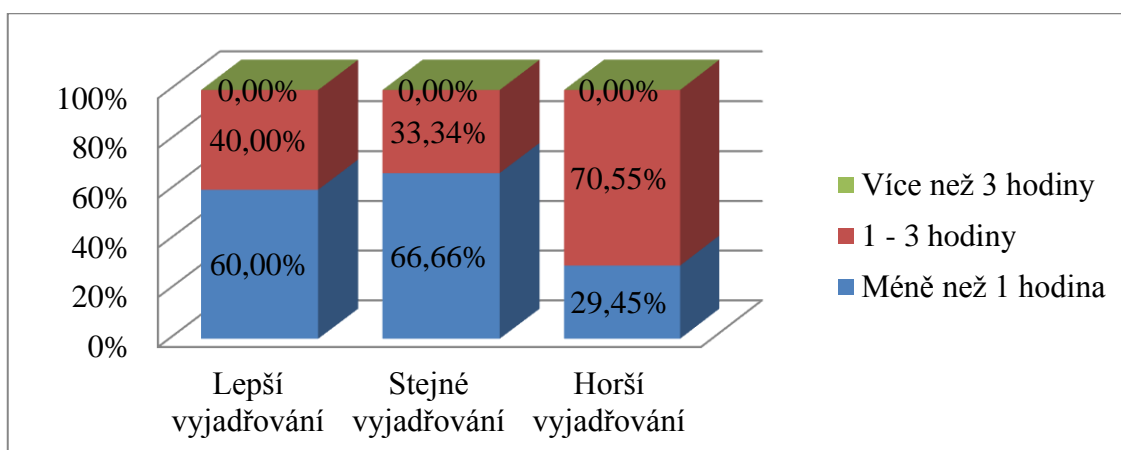

Zdroj: autor práce, 2015 (vlastní šetření)

Hypotéza č. 5: Předpokládáme, že nadměrné trávení volného času u počítače ovlivňuje způsob vyjadřování dítěte.

K potvrzení či vyloučení platnosti této hypotézy posloužily otázky týkající se času stráveného u počítače a vyjadřování dítěte v porovnání se stejně starými vrstevníky. Z Grafu 6, do kterého byla získaná data zpracována, je patrné, že děti, které tráví méně než jednu hodinu na počítači denně, mají lepší vyjadřování. Proto můžeme potvrdit, že je souvislost mezi časem stráveným na počítači a vyjadřováním dětí, alespoň mezi účastníky tohoto dotazníku.

Graf 6 – Vliv času stráveného na počítači na vyjadřování dítěte

Zdroj: autor práce, 2015 (vlastní šetření)

6.5 Shrnutí empirického výzkumu

Toto výzkumné šetření sleduje potvrzení či vyvrácení mnou stanovených hypotéz, které byly zaměřeny na aktuální vztah mezi našimi dětmi a médii. Cílem bylo zjistit, nakolik média ovlivňují přirozený vývoj dětí se zaměřením na rozvoj řeči a to jak pozitivně, tak i negativně. Na základě verifikace hypotéz mohu potvrdit, že stanovený cíl byl splněn.

K empirickému výzkumu jsem využila kvantitativní metodu ve formě písemného anonymního dotazníku určeného rodičům dětí ve věku sedmi a osmi let. Dotazníky jsem

rozdala v TJ Sokol Královské Vinohrady v Praze, na prvním stupni základní školy v Turnově, který má zhruba 14 500 obyvatel, na obecné škole v obci Mašov s cca 630 obyvateli a na prvním stupni základní školy v krajském městě Liberec s počtem obyvatel přesahující 100 000. Z celkového počtu 90 dotazníků rozdaných mezi respondenty jsem výzkum prováděla s 51 vrácenými a vyplněnými dotazníky.

Z 51 šetřených dětí jich bylo 28 ve věku sedm let a 23 dětí ve věku osm let.

Z celkového počtu dětí má problémy s výslovností a vyjadřováním sedmnáct dětí, menší slovní zásoba byla zjištěna u dvou dětí. Na otázku, zdali rodiče s dětmi navštěvovali nebo navštěvují logopedickou poradnu, kladně odpovědělo dvacet respondentů.

Z dotazníku vyplynula zajímavá skutečnost, a sice že dítě jednoho z dotazovaných nemá přístup k televizi a pořady v médiích sleduje zřídka.

Další zajímavostí, která je v dnešní technologické společnosti již výjimkou, je, že tři děti nevyužívají ve svém volném čase počítač.

Překvapením pro mě také bylo, že dvacet devět respondentů nenavštívilo nebo nenavštěvuje s dítětem veřejnou knihovnu.

Dotazník také poukázal na to, že děti, které mají horší výslovnost a slovní vyjadřování v porovnání se svými vrstevníky, téměř nesledují vzdělávací pořady.

Závěrečná otázka vyžadovala subjektivní hodnocení rodičů. Rodiče se měli zamyslet nad faktem, zda mají média (televize, internet, PC hry, knihy, časopisy, atd.) vliv na vývoj řeči jejich dětí. Z odpovědí vyplynulo, že jedenáct rodičů pozoruje osvojení si nových slovních spojení u svých dětí, dvanáct dětí používá nová slova, osm účastníků dotazníku uvedlo, že se u dětí změnil způsob vyjadřování a celých dvacet respondentů se domnívá, že média nemají vliv na vývoj řeči dítěte.

Ze získaných dat a jejich grafického zpracování je zřejmé, že čím více hodin denně s dítětem komunikujeme, tím lépe rozvíjíme jeho vyjadřovací schopnosti. Výzkum dále potvrdil, že trávení volného času u televize a počítače má vliv na velikost slovní zásoby a celkové vyjadřování s ohledem na věk dítěte.

Je třeba také podotknout, a grafy to také potvrzují, že pro statistickou relevanci dat by bylo lepší v budoucnu ve výzkumu navýšit počet otázek a zároveň rozšířit počet účastníků tohoto dotazníkového průzkumu a zaměřit se nejen na řeč, ale také na další aspekty vývoje jedince ve vztahu k médiím, jako jsou například násilí a agresivita,

zneužití informací u nezletilých dětí, přijímání fikce za skutečnost, rozvoj sociálních dovedností ve spojitosti s nadužíváním médií a v neposlední řadě porovnat rozdíly ve vývoji a ovlivňování médií mezi dívkami a chlapci.

Výsledky tohoto šetření mě utvrdily v tom, že je třeba v naší společnosti zlepšit mediální výchovu a gramotnost a to například formou osvěty v rámci vzdělávacích programů, zaměřených nejen na zásady výchovy řeči, ale i na sociální výchovu jako takovou. Pozitivní by byl rovněž návrat k tradičním hodnotám, které považovaly rodinu a děti za největší bohatství člověka.

ZÁVĚR

Cíl, kterým bylo zjistit, jaký pozitivní nebo negativní vliv mají média na vývoj dětí ve věku sedmi a osmi let se zaměřením na vývoj řeči, a který byl stanoven na základě vytvořených hypotéz a otázek v dotazníku, byl splněn. Byl potvrzen obecný předpoklad, že média mohou negativně ovlivnit způsob vyjadřování a rozsah slovní zásoby u dětí. Pomocí dotazníkového šetření, které jsem předložila k anonymnímu vyplnění rodičům dětí prvního stupně základní školy, jsem zjistila, jak se u dětí vlivy médií projevují na vývoj jejich řeči.

Dnešní společnost je obecně označována jako informační nebo postmoderní. Technologie se staly součástí našich každodenních životů, a proto se s nimi musíme naučit pracovat. Obecně platí, že jakýkoliv vývoj společnosti kupředu je považován za pozitivní. Digitalizace společnosti ale nejen urychluje komunikaci, zkracuje vzdálenosti, či šíří informace, zároveň nás však také zcela zásadně ovlivňuje a je na nás, jakou měrou dovolíme všem mediálním prostředkům proniknout do našich životů.

Jedním z hlavních znaků naší společnosti je dozajista jazyk. Bez něho by vzájemná komunikace mezi lidmi byla velmi složitá. Jazyk charakterizuje národ, jeho sociální chování. Můžeme ho tedy chápat jako jakýsi soubor znaků a kódů používaných k vyjadřování, přenosu či výměně informací.

V průběhu historie lidstva se pro komunikaci začaly kromě jazyka využívat i další mediální a později i elektronické prostředky. Mezi nejčastěji používané v současnosti řadíme noviny, časopisy, kinematografii, rozhlas, televizi, osobní počítače, mobilní telefony a internet (a s ním spojená neomezená možnost stahování různých filmů, hudby a počítačových her). Všechna tato média umožňují, podporují a vytvářejí nový typ společenské komunikace. Komunikace, ať už verbální nebo neverbální, je v životě člověka klíčovým prostředkem, kterým vyjadřuje své postoje, názory a pocity.

V bakalářské práci jsem se zaměřila na tři základní mediální prostředky, které mohou významně ovlivnit vývoj řeči: televize, internet a knihy.

U dětí je stále nejoblíbenějším a nejsledovanějším médiem televize. Tuto skutečnost mi také potvrdily odpovědi respondentů v mém dotazníku. Přestože můžeme televizní programy pro děti považovat za dobrý zdroj informací a znalostí, je třeba jejich vliv na dítě omezovat a v rozumné míře je dětem vybírat.

V současné době patří mezi klíčové komunikační prostředky internet, který sice poskytuje veškeré informace, nabízí nepřeborné množství zábavy (filmy, hudba, PC hry, sociální sítě) a je jednoduše dostupný i dětem, ale zároveň jeho nadužívání omezuje jazykové a vyjadřovací schopnosti. Výsledky dotazníku tuto domněnku potvrzují.

Čtení knih je pro děti a rozvoj jejich slovní zásoby, představivosti a myšlení velmi zásadní. Kniha je zdrojem znalostí, výtvarného a kulturního zážitku a i přes původní pesimismus, že bude nahrazena elektronickými médii, zůstává stále oblíbeným členem naší domácnosti. Ukázalo se mi, že pravidelné čtení knih má pozitivní vliv na vývoj slovní zásoby u dětí.

Proto, abychom se naučili dobře komunikovat a vyjadřovat se, musíme se nejprve naučit správně ovládat svoji řeč. Rozvoj řeči patří z hlediska celkového vývoje člověka mezi jeho základní dovednosti, které musíme již od narození dítěte věnovat velkou pozornost. Odborné publikace potvrzují, že alfou a omegou pro rozvoj představivosti, slovní zásoby a správných myšlenkových procesů u dětí s ohledem na správný rozvoj řeči jsou říkadla, písně, vyprávění a čtení pohádek nebo příběhů.

Média mají na naši společnost a primárně na naše děti a jejich přirozený vývoj v dnešní době zcela zásadní vliv. Abychom uměli média ovládat, využívat k našemu prospěchu a aby nás zcela nepohltila, bylo třeba se mediálně vzdělávat, tak vznikl obor mediální výchova.

Pro mediální výchovu v rodině je nejdůležitější stanovení si určitých pravidel, jak zacházet s médii, jak je obecně vnímat a kolik volného času jim věnovat. Aby měli rodiče dostatečný přehled o tom, jaké programy dítě sleduje, co čte a co ho zajímá, měli by být otevření ke komunikaci a diskuzi o zájmech svého dítěte.

Další sociální skupinou, která formuje a prohlubuje mediální výchovu dítěte, je škola. Děti by se měly ve škole naučit, jak s médii efektivně zacházet, orientovat se v nich a jak je získané informace mohou ovlivnit – pozitivně i negativně.

Praktická část bakalářské práce byla postavena na předem mnou definovaných hypotézách, jejichž úkolem bylo potvrdit či vyvrátit předpoklad, že média mají zásadní vliv na formování řeči a slovní zásoby.

Dotazováním sledované skupiny respondentů jsem zjistila, že média do jisté míry ovlivňují vývoj řeči. Téměř všechny děti využívají ve svém volném čase počítač jako prostředek zábavy. Na druhou stranu nadpoloviční většina dětí nikdy nenavštívila

veřejnou knihovnu. Ze získaných dat a jejich grafického zpracování je zřejmé, že čím více hodin denně s dítětem komunikujeme, tím lépe rozvíjíme jeho vyjadřovací schopnosti. Výzkum dále potvrdil, že trávení volného času u televize a počítače má negativní vliv na rozsah slovní zásoby a celkové vyjadřování s ohledem na věk dítěte, zároveň také ukázal, že četba rozšiřuje slovní zásobu dítěte a tudíž lze předpokládat, že čtení knih pozitivně ovlivňuje vývoj řeči. Přestože výsledky dotazníku potvrdily, že média patří mezi faktory, které mají podíl na rozvoj řeči dítěte, ze subjektivního hodnocení rodičů vyplývá a téměř polovina respondentů se domnívá, že média nemají nijak zásadní vliv na vývoj řeči jejich dětí.

V dalším výzkumu by bylo vhodné zaměřit se podrobněji na ostatní aspekty vývoje jedince ve vztahu k médiím, jako je například sociální chování (násilí a agresivita), rozvoj sociálních dovedností ve spojitosti s nadužíváním médií nebo zneužití informací u nezletilých dětí. Zajímavé by byly také výsledky šetření u starších žáků, tedy na druhém stupni základní školy, a jejich vlastní názor na to, jak je média ovlivňují a nakolik jsou součástí jejich každodenních životů.

Tato bakalářská práce potvrdila mé domněnky, že je třeba v naší společnosti zlepšit mediální výchovu a gramotnost nejen u dětí, ale především u rodičů, kteří jsou zodpovědní za výchovu svých dětí. Rodiče by tedy svým dětem měli věnovat maximální pozornost, komunikovat, dodržovat stanovená pravidla a jít jim příkladem.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

- BEDNAŘÍK, P., J. JIRÁK a B. KÖPPLOVÁ. *Dějiny českých médií. Od počátku do současnosti*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2011. ISBN 978-80-247-3028-8
- BERANOVÁ, Z. *Učíme se správně mluvit. Logopedické hry a hrátky*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, spol. s r. o., 2002. ISBN 80-247-0257-6
- BUERMANN, U. *Jak (pře)žít s médii. Příležitosti a hrozby informačního věku a nové úkoly pedagogiky*. 1. vyd. Hranice: Fabula, 2009. ISBN 978-80-86600-58-1
- FRANK, T. a V. JIRÁSKOVÁ. *K mediální výchově*. 1. vyd. Praha: SPHV, 2008. ISBN 978-80-904187-4-5
- JIRÁK, J. a B. KÖPPLOVÁ. *Média a společnost: stručný úvod do studia médií*. 1. vyd. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-697-7
- JIRÁK, J. a R. WOLÁK. *Mediální gramotnost: nový rozměr vzdělávání*. 1. vyd. Praha: Radioservis, a.s., 2007. ISBN 978-80-86212-58-6
- KLENKOVÁ, J. a H. KOLBÁBKOVÁ. *Diagnostika předškoláka – správný vývoj řeči dítěte*. 1. vyd. Brno: MC nakladatelství, 2003.
- KUTÁLKOVÁ, D. *Logopedická prevence: průvodce vývojem dětské řeči*. 4. vyd. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-056-9
- KUTÁLKOVÁ, D. *Vývoj dětské řeči krok za krokem. 2., aktualizované a doplněné vydání*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2010. ISBN 978-80-247-3080-6
- LECHTA, V. *Symptomatické poruchy řeči u dětí*. 2. vyd. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-433-5
- MIČIENKA, M., J. JIRÁK a kolektiv. *Rozumět médiím. Základy mediální výchovy pro učitele*. 1. vyd. Partners Czech, 2006. ISBN 80-239-6762-2
- PAVLÍČKOVÁ, H., M. ŠEBEŠ a M. ŠIMŮNEK. *Mediální pedagogika. Média a mediální komunikace v teorii a učitelské praxi*. 1. vyd. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2009. ISBN 978-80-7394-1
- PRŮCHA, J. *Dětská řeč a komunikace. Poznatky vývojové psycholingvistiky*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2011. ISBN 978-80-247-3181-0
- SKÁCEL, J. *Jazyk a společnost*. 1. vyd. Ostrava: Profil, 1977. OC 508/21/82.6. 48-04-77

ŽANTOVSKÁ, I. *Jazyková komunikace v dějinách lidstva*. 2. vyd. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2008. ISBN 978-80-86723-55-6

VYŠTEJN, J. *Dítě a jeho řeč*. 1. vyd. Beroun: Baroko & Fox, 1995. ISBN 80-85642-25-5

Seznam použitých zahraničních zdrojů

-

Seznam použitých internetových zdrojů

CELÉ ČESKO ČTE DĚTEM. *Děti a vliv médií*. [online]. [cit. 2014-11-30]. Dostupné z: <http://www.celeceskoctedetem.cz/cz/menu/579/rodicum/deti-a-vliv-medii/>

KUNCOVÁ, J. *Děti a média: vyhrávají televize a internet*. [online]. © 27. 3. 2012 [cit. 2014-11-30]. Dostupné z: <http://www.mediaguru.cz/2012/03/deti-a-media-vyhravaji-televize-a-internet/#.VF88W2ctAdU>

MŠMT. *Upravený vzdělávací program pro základní vzdělávání platný od 1. 9. 2013*. [cit. 2015-02-07]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/upraveny-ramcovy-vzdelavaci-program-pro-zakladni-vzdelavani>

PROKŮPEK, V. *Mediální komunikace pro distanční studenty*. [online]. © 2012 [cit. 2014-11-30]. Dostupné z: <http://vaclavprokupek.pise.cz/33-medialni-komunikace.html>

SLOBODA, Z. *Děti médiím rozumějí – ale jinak!* [online]. © 31. 10. 2011 [cit. 2014-11-30]. Dostupné z: <http://www.sancedetem.cz/srv/www/content/pub/cs/clanky/deti-mediim-rozumeji-ale-jinak-medialni-vychova-v-rodine-15.html>

VIVIA. *Rétorika. Rétorika – její historie a současnost*. [online]. [cit. 2015-01-10]. Dostupné z: <http://vivia.cz/retorika>

ZONES. *Jazyk a řeč*. [online]. © 6. 3. 2013 [cit. 2015-01-10]. Dostupné z: <http://www.zones.sk/studentske-prace/gramatika/6578-jazyk-a-rec/>

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A - Dotazník	I
-----------------------------------	----------

Příloha A - Dotazník

DOTAZNÍK

Vážení respondenti,

jsem studentkou Univerzity Jana Amose Komenského v Praze (obor - Speciální pedagogika) a ráda bych Vás požádala o vyplnění tohoto dotazníku. Tento dotazník bude použit jako podklad pro praktickou část mé bakalářské práce, která se zabývá vlivem médií na vývoj dítěte se zaměřením na vývoj řeči. Dotazník je zcela anonymní. Zakroužkujte vždy jednu variantu, která nejvíce odpovídá realitě. Jeho vyplnění Vám zabere přibližně 10 minut. Děkuji za Váš čas a ochotu.

1. **Věk dítěte:** .....

2. **Jakou výslovnost a vyjadřování má vaše dítě v porovnání se stejně starými vrstevníky?**
  - a) Spíše lepší
  - b) Stejná úroveň
  - c) Spíše horší

3. **Jaká je slovní zásoba Vašeho dítěte v porovnání se stejně starými vrstevníky?**
  - a) Spíše větší
  - b) Průměrná
  - c) Spíše menší

4. **Opravujete výslovnost a gramatiku dítěte?**

Ano / Ne

5. **Navštěvovali jste nebo navštěvujete s Vaším dítětem logopedickou poradnu?**

Ano / Ne

6. Kolik osob v domácnosti běžně s dítětem komunikuje?

- a) 2 (rodiče)
- b) 2 - 4 (rodiče a sourozenci/prarodiče)
- c) 4 a více (Rodiče, sourozenci a prarodiče)

7. Kolik času denně této aktivní komunikaci věnujete?

(vedení rozhovoru nad knížkou, povídání si...)

- a) Méně než 3 hodiny
- b) 3 – 5 hodin
- c) Více než 5 hodin

8. Dívá se vaše dítě na televizi?

Ano / Ne

9. Pokud ano, kolik času se dívání věnuje?

- a) Méně než 1 hodina
- b) 1 – 3 hodiny
- c) Více než 3 hodiny

10. Jaké jsou oblíbené pořady Vašeho dítěte?

- a) Kreslené pohádky
- b) Vzdělávací pořady pro děti (např. Šikulové, Bludiště, Kostičky, atd.)
- c) Filmy

11. Sleduje dítě tyto pořady pravidelně?

- a) Ano
- b) Jen svůj oblíbený pořad
- c) Ne, spíše náhodně

12. Vydrží Vaše dítě pořad sledovat od začátku do konce?

Ano / Ne

13. Jak často si ve volném čase čtete se svým dítětem?

- a) Pravidelně, každý den
- b) Občas
- c) Nečtu

14. Navštěvuje Vaše dítě veřejnou knihovnu (v rámci předškolních/školních aktivit, s rodiči, atd.)?

Ano / Ne

15. Používá Vaše dítě počítač?

Ano / Ne

16. Pokud ano, k jakým účelům?

- a) Trávení volného času (PC hry, Internet)
- b) Získávání informací

17. Kolik volného času denně dítě počítači věnuje?

- a) Méně než 1 hodina
- b) 1 – 3 hodiny
- c) Více než 3 hodiny

18. Pozorujete u Vašeho dítěte vliv médií (televize, internet, divadlo, knihy, časopisy, atd.) na jeho řeč?

- a) Nová slovní spojení
- b) Nová slova
- c) Způsob vyjadřování
- d) Nepozoruji
- e) Jiné .....

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Monika Jedličková

Obor: Speciální pedagogika – vychovatelství

Forma studia: kombinované studium

Název práce: Vliv médií na celkový rozvoj dítěte se zaměřením na rozvoj řeči

Rok: 2015

Počet stran textu bez příloh: 42

Celkový počet stran příloh: 3

Počet titulů českých použitých zdrojů: 16

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 0

Počet internetových zdrojů: 7

Vedoucí práce: Mgr. Hana Fleischmannová